

Mandat – NOU om fosterhjemsomsorgen

1. Bakgrunn

Regjeringen la i mars 2016 fram St. meld. 17 (2015-2016): *Trygghet og omsorg – fosterhjem til barns beste*. Stortinget ga sin tilslutning til forslagene i meldingen, og vedtok i tillegg blant annet anmodningsvedtak nr. 753: "*Stortinget ber regjeringen om at det igangsettes en NOU om fosterhjemsomsorgen for å få en helhetlig gjennomgang.*"

Fosterhjem skal gi barna den trygghet, omsorg og støtte de trenger for å utvikle sine evner og bli selvstendige voksne. Fosterhjem er det mest brukte tiltaket når omsorgssituasjonen er slik at barn ikke kan bo sammen med sine foreldre. Den største utfordringen er å rekruttere tilstrekkelig med riktige fosterhjem som møter barnas behov. Fosterhjemmene trenger god tilrettelegging og forutsigbare rammevilkår for å kunne være stabile og hindre brudd. Med rammevilkår menes opplæring, veiledning, tilrettelegging, og økonomiske virkemidler, tilpasset barnets og fosterfamiliens behov. Forutsigbare rammevilkår vil også kunne lette rekrutteringen av nye fosterforeldre.

Det er variasjoner i fosterforeldres rammebetingelser. Avklaring av rammevilkår og tiltak for det enkelte fosterhjem skjer i en prosess der barnet, fosterforeldre og barneverntjenesten kan ha ulike behov, interesser og vurderinger. Valg av tiltak kan i stor grad være basert på skjønn og avhenger av hvilken informasjon partene har, hvor gode forhandlere partene er og kommunenes årlige budsjett¹. Det kan derfor være store forskjeller mellom fosterhjemmets forventninger og det barneverntjenesten kan tilby. KS utarbeider veiledende satser for godtgjøring og utgiftsdekning. De fleste kommuner forholder seg til disse satsene, men mangler gode kriterier for forsterkning og klare retningslinjer for godtgjøring utover satsen.

Fosterhjem som tilbys gjennom Bufetat (spesialiserte fosterhjem som familiehjem, beredskapshjem eller fosterhjem tilknyttet private aktører) blir behandlet i kvalitets- og strukturreformen, og skal ikke inngå i denne utredningen.

2. Problemstillinger som skal drøftes i utredningen

Det overordnede målet er å få utredet rammevilkårene for ordinære fosterhjem. Hensikten er at barna og fosterfamiliene får større forutsigbarhet, mer trygghet og bedre tilpassede tiltak.

Ulikheter i rammevilkår mellom fosterforeldre kan skyldes flere forhold. Utredningen bør omfatte hvilke faglige tiltak som bør benyttes i ulike situasjoner, og når økonomiske virkemidler bør iverksettes. En utredning med anbefalinger for når og hvilke forsterkningstiltak som kan benyttes, vil bidra til mer forutsigbarhet for både fosterforeldre og kommunen. Det vil også kunne dempe konfliktnivået i forhandlinger og ved fornying av kontrakter.

Utredningen skal redegjøre for hvordan økonomiske rammebetingelser sammen med faglige rammebetingelser og andre tjenester i kommunen på en best mulig måte kan bidra til en

¹ Bufdir (2014): Rapport om karleggingen av fosterforeldres økonomiske rammevilkår.

helhetlig støtte til barnet og fosterfamilien. Dette gjelder blant annet nivå på fosterforeldres godtgjøring og i hvilke tilfeller det vil være aktuelt med frikjøp. Det er viktig at de økonomiske insentivene understøtter de faglige målene og hensynet til barnets beste.

Hensynet til barnet er ikke alltid sammenfallende med fosterforeldrenes krav til rammebetingelsene og kommunenes muligheter. Utredningen skal bidra til større bevissthet om hvordan de økonomiske ordningene virker ut fra hensynet til barnets beste og gi nyttig veiledning både til fosterforeldre og barneverntjenester om hva som er fornuftige rammebetingelser i ulike situasjoner.

Utvalget bes blant annet behandle følgende punkter:

- Utvalget skal vurdere nytten av ulike økonomiske forsterkningstiltak og anbefale hvordan disse tiltakene best kan brukes sammen med faglige tiltak. Dette innebærer blant annet i hvilke tilfeller frikjøp av fosterforeldre kan være aktuelt som forsterkningstiltak.
- Utvalget skal vurdere om det er hensiktsmessig å etablere felles retningslinjer og satser for godtgjøring og frikjøp, og i tilfelle utforme forslag til retningslinjer og nivået på satser for godtgjøring og utgiftsdekning, samt frikjøp av fosterforeldre fra ordinært arbeid. Utredningen skal gi råd om hvordan slike retningslinjer kan forankres og finansieres. Forslag til nivå på satser må vurderes mot rammevilkår til andre fosterhjem.
- Utvalget skal synliggjøre og drøfte hvilke forutsetninger som må ligge til grunn for at kommunene skal kunne gi god oppfølging av fosterhjemmene, også etter fylte 18 år.
- Utvalget skal vurdere om det er nødvendig med tydeliggjøring og/eller endringer i rettigheter knyttet til ytelser etter Folketrygdloven. Dette gjelder blant annet ytelser ved sykdom, uførhet og arbeidsledighet, samt alderspensjon. Utvalget skal også vurdere om og eventuelt når og i hvilke tilfeller pensjonsavtale gjennom kommunen kan være aktuelt, og hvordan dette i tilfelle kan reguleres og finansieres.
- Utvalget skal vurdere og anbefale hvordan andre tjenester i kommunen kan bidra til å få en helhetlig oppfølging av barnet og fosterfamilien. I vurderingen skal det blant annet drøftes hvordan kommunen kan legge bedre til rette for fosterfamilier som tar imot barn med funksjonsnedsettelse og søsken.
- Utvalget skal vurdere hvordan man på en god måte kan håndtere interessemotsetninger mellom barneverntjenesten og fosterforeldrene.
- Utvalget skal gjennomgå og vurdere dagens fosterhjemskontrakter og anbefale eventuelle endringer.
- Utvalget skal beskrive og vurdere konsekvenser og beregne alle kostnader for ulike aktører knyttet til forslagene, og gjennomføre samfunnsøkonomiske vurderinger av endringene.

3. Avgrensning mot andre prosesser

Hovedretningen fra fosterhjemsmeldingen omfatter en vridning fra økonomiske til faglige virkemidler. Dette innebærer at økonomiske og faglige virkemidler må utfylle hverandre og vurderes samlet. Dette skal også ligge til grunn for vurderingene i utredningen. Noen av oppfølgingspunktene fra meldingen vil også kunne påvirke rammebetingelsene. Disse tiltakene følges opp i andre prosesser, men må tas hensyn til i utredningen. Dette gjelder blant annet:

- at kommunene i større grad skal tilby forsterkning til fosterhjemmene gjennom styrket veiledning, oppfølging og annen tilrettelegging, fremfor ekstra økonomisk kompensasjon
- at fosterforeldre skal gjennomgå grunnopplæring før fosterbarnet flytter inn, eller kort tid etter at barnet har flyttet inn, og innføre et lov- eller forskriftsfestet krav til dette
- at Bufdir utvikler faglige anbefalinger om det nærmere innholdet i opplæringstilbudet
- at det utredes nærmere om, og eventuelt hvordan, opphold i institusjon i større grad kan benyttes for å finne riktig omsorgstiltak til det enkelte barn
- å tydeliggjøre kommunens ansvar for oppfølging av fosterbarn og fosterforeldre i barnevernloven, med nærmere utdyping i fosterhjemsforskriften
- at det foretas en gjennomgang av bruk av de statlige familiehjemmene og at tilbudet tydeliggjøres som et tiltak til barn og unge med stor problembelastning
- at det foretas en gjennomgang av bruk av de statlige beredskapshjemmene og tydeliggjøre tiltaket som et akutttilbud.

I tillegg til å bygge videre på tiltakene i fosterhjemsmeldingen, må utredningen avgrenses mot arbeidet med kvalitets- og strukturreformen for barnevernet, som foreslår ny ansvarsdeling mellom stat og kommune. Det tas sikte på at en proposisjon om dette vil bli lagt fram i mars 2017.

Utredningen må også avgrenses mot oppfølgingen av forslag til ny barnevernlov: NOU 2016:16 *Ny barnevernslov – Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse*. NOU om ny barnevernslov er sendt på høring, med høringsfrist 30. januar 2017.

4. Gjennomføring

Departementet kan supplere og endre mandatet ved behov, for eksempel som følge av forslag i kvalitets- og strukturreformen og til ny barnevernlov.

Utvalget skal vurdere de økonomiske og administrative og andre vesentlige konsekvenser på kort og lang sikt av sine forslag i samsvar med utredningsinstruksen. Minst ett av forslagene må kunne gjennomføres innenfor dagens økonomiske rammer.

Utvalget vil få et eget sekretariat. Innspill fra barn og unge med fosterhjemserfaring, fosterforeldre og barneverntjenester er viktig. Utvalget skal derfor legge til rette for innspill fra ressurs- og kompetansemiljøer, berørte myndigheter og aktører på fosterhjemsområdet.

Det bør tidlig vurderes om det er hensiktsmessig å nedsette en referansegruppe, arrangere debattmøter, seminarer eller på andre måter innhente synspunkter fra relevante ressurs- og kompetansemiljøer. Utredningen skal baseres på tilgjengelig og oppdatert forskning og kunnskap på feltet.

Utvalget skal avgi sin utredning i form av en NOU innen medio desember 2018.